

թիւն, 5
եւ ամի
տպագ
0 (11):
Փ
Հանրի Գ
Հասցե
5 քննա
գումար
տնոնում
տալ Դ
ները. 5
ան Դ
մաւոր
(5,50):
ուն Շ

10
ագրու
անի,

ԹԼԱՆԻ
ՄՆԱԼՈՐՆ

(11):

* * *

Պէջրութի մարունիթ պրատրիարքը
արաօնեք է՝ որ բազմաթիւ դիպքեր
ըլլուին այն հայ պապթիստականներու
տրամադրութեան առաջ որոնց ին-
քանան մուտքը թողարտուած է:

Փարիզի «Ժուրնալ տէ Տէպա»-ն կը գրէ թէ Կիլիկիաէն գաղթող այն Հայեր որոնց մուտքը արգելուած էր Եգիպտոս, Կիպրոս և Պաղեստին, մեկնած են Սիրիա ուր Փրանսական իշխանութիւնները լաւ ընդունելութիւն ըրած են անոնց:

— Անգլիաի համայնքներու ժողովին մէջ արտաքին գործոց պետական ենթաքարտուղարը յայտարարեց որ անգլիական կառավարութիւնը ստորագրած է որքան Հայեր գաղթած են Կիլիկիաէն, բայց գաղթողները մեծ թիւ մը չեն ներկայացներ մնացորդներու համեմատութեամբ:

ՆԱԽԱԿ ԻՏԱԼԻԱԷՆ

Բառովա, 10 դեկ. 921

Միւթարեան Աքրաֆոր
Իգնատիոս արք. Կիւրեղեանի մահը

Անհետացաւ մեծ գէճք մըն ալ: Ազգիս սիրովը պսակուած այս մտքի և լոյսի ճշմարիտ Միւթարեան սերմնացանին խօսուն կենսագրաւ կանը հոս աւելորդ կը նկատեմ:

Ձիւնագէս պատկառելի այս ծերունին հնգեակ մը տարիներէ ի վեր Միւթարի սր. Ղազարու իր կղզեակէն, իր երկրորդ հայրենիքէն, աւանայ տարազի՝ զեկտեմբեր մէկի երեկոն իր ցմիշտ աղօթող, համբերող ու ներող հոգին աւանդեց: Հակառակ իր 89 ամեայ տարիքին, մինչև ամե. նախաին ժամուն իր մտային անգը. նահատելի կարողութիւնն ու պայծառութիւնը պահած էր:

Հացին նաև վաստակաւոր արքան տարագրելու պատճառ եղող իր հոգեկից զաւակները, լատին «բիրտ թաթը» Միւթարեան վանքին վըրայ դնել տուողները, լացին անուղղակի գէպի գերեզման քաշողները:

Ազգը կը լռէ... որով և ես:

Թաշուրդ առաւօտ կանուխէն և մի քանի օր շարունակ տեղական ու վենետիկի գրեթէ բոլոր թերթերը — կը հասկցուի բոլորն ալ օտար — սիւնակներ նուիրեցին հանգուցեալ արքայօր. նա մեծապէս սիրուած էր նաև օտարէն, իտալացիէն: Մայր թագուհին ամէն անգամ որ վենետիկ գար, բնաւ չէր մոռնար մեծ արքան. նոյնպէս այցելութիւն կուտային շատ մը մեծամեծ անձնաւորութիւններ. նաև ամենախոր յարգանքով, հիացմունքով ու սիրով կապուած էր իրեն վենետիկոյ Լա. Փոնգէն պատրիարքը: Թաշուրդ օրը տեղւոյն բոլոր բնակչութիւնը խումբ խումբ կը դիմէր Միւթարեանց մատուռը ուր զրուած էր արքային մարմինը, հոն կաղօթէր, կը համ-

բուրէր անոր սր. աջը և արցունքի շիթեր թափելով կը հեռանար:

Այդ երախտագէտ ու սիրալառ բնակչութիւնը չգոհացաւ սոսկ պաշտամունքով. ուղեց նա անմահ արքան իր մայր եկեղեցւոյն մէջ վերանմահացնել: Արդ՝ հետեւեալ օրը տեղւոյն Սինտաքոյէն սկսեալ մինչև ամենայեան գեղջուկը դիմած էր Միւթարեան ամարանոցը: Կը հասկցուի որ կային նաև զանազան միութեանց ներկայացուցիչներ իրենց գրօշնարով, և զանազան նուագախումբեր:

Փառաւոր թաղմանական կառքի մը վրայ զետեղուեցաւ արքային մարմինը և պսակներով չրկապատւեցաւ. աչքի կը զարնէին ի մասնաւորի բնակչութեան, Լ. Կիւրեղեան, Ծահնագարեան ընտանիքներուն, իտալիոյ հայ. Ս. Ս. Միութեան պր. սակները: Թաղմանական երգերով, քայլերգներով ու նուագով ծանր ծանր առաջնորդուեցաւ մայր եկեղեցին: Յաւալի է ըսել որ 2000է աւելի բաղմունքեան մէջ լոկ երբէք միւթարեան հայրեր կային և երկու ազգային՝ Լ. Կիւրեղեան և Տօքթ. Մանուկ Խանպէկեան՝ ներկայացուցիչ իտալիոյ հայ ուս. միութեան: Սգապատ եկեղեցւոյն մէջ շքեղ արարողութիւններ կատարուեցան: Բոլոր այն երկար ժամանակամիջոցը ուր մնաց արքան, լեցուն էր բազմութեամբ զերդ ուխտատեղի մը: Հօնկէ ինքնաշարժով փոխադրուեցաւ վենետիկ Ս. Ղազար:

Դեկտ. 6ի առաւօտեան ժամը 9½ին հոծ թագու թիւն մը կար Ս. Ղազար. հոն մեղմիւ կը ծածանէր սգաւոր ազգային եռագոյնը: Վսեմ. ընդ սգապատ մատուռը որուն մէջ տեղ դրուած էր հանգուցեալը, չէր բաւեր բոլոր յարգանք մատուցանել եկողներուն: Հակիրճ ըլլալու համար աւելորդ կը համարիմ մեծամեծ օտար և ազգային անձնաւորութեանց, միաբանութեանց ու միութեանց ներկայացուցիչներուն անունները հոս թուել, ինչ որ օտար թերթերէն ոմանք ըրին: Հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագէն և այլ արարողութիւններէն յետոյ՝ խօսեցաւ մի միայն վենետիկոյ հայասէր պատրիարքը՝ Լաֆոնգէն: Օտար մը ըլլալով հանգերձ նա ազնուօրէն շեշտեց նաև տարագիր արքային «սրտի մարտիրոսութիւնը»: Ներկայ ազգայիններէն և ոչ իսկ երկու խօսք, թերևս ազնուօրէն թոյլ ու միջոց շարունեցաւ յարգելի միւթարեան հայրերէն:

Ապա ազգային ու օտար թաղմանական աղօթքներով, երգեցողութեամբ և ընդ մէջ Մուրատ-Ռաֆայէլեան վարժարանի նուագախումբին Ծորէնի թաղմանական քայլերգով առաջնորդուեցաւ մատրան

կից համբաւաւոր դամբանը ուր շատ մը ներկաներու արտասուքովը զետեղուեցաւ ու հրաձեւոյ տրուեցաւ:

Դադաղակիրները իտալ. հայ ուս. միութեան անդամներէն և Մուրատ-Ռաֆայէլեան վարժարանի սաներէն էին, որոնց գրօշներն ալ սգաքողին հետ տխրօրէն կը ծածանէին:

Հանգիստ իր սուրբ աճիւններուն:

*

Հռոմայի Epoca թերթին այսօրւան 10 դեկտ. թուին մէջ կը կարդամ հետեւեալը «Հայերը արտաքին գործոց նախարարին» վերնագրին տակ:

«Մարքիզ տէլլա Թոռուզդազարձեալ ընդունեց հայ նախարարներ պպ. վարանդեան և Նորատունկեան, որոնք Կիլիկիոյ Հայերու եկերական վիճակի մասին երկարօրէն խօսեցան, ուրկէ այժմ ընդօրոշքուած են Փրանսական խումբերը: Ասկէ զատ պր. վարանդեան՝ արտաքին գործոց նախարարութեան ուշադրութեան առնել տուաւ հայկական ընդհանուր դատը, որը շատ հաւանաբար յատկապէս Անգլիա գումարուելիք խորհրդածողովին օրակարգին գրուի:

Մարքիզը լոյս համակրելի ընդունելութիւն մը ըրաւ հայ պատուիրակներուն:»

Գ. ՓԻԼԻՊՊՈՍԵԱՆ

*

Վերջին պահուն Հռոմէն ստացած ենք նոր տեղեկութիւններ որոնք կը հաստատեն Բառովաի մեր թղթակցին տուած լուրը, հետեւեալ յաւելումովան տեղեկութեամբ որ յայտնի հայասէր և ծերակուռական Տ. Լուծ. ծածկի ընկերացած է Տիարներ վարանդեանին ու Տիրան Նորատունկեանին և իր կողմէ ևս աղբուղի մըն ըրած է:

Ունկնդրութիւնը տեւած է երեք քառորդ ժամ:

*

Հ. Հ. ներկայացուցիչ Տ. Մ. վարանդեան տեսակցութիւն մը ունեցած է նաև նախկին նախարար պետ Տ. Օրլանտոի հետ որ շատ սիրալիր կերպով ընդունած է զինք: Խօսակցութիւնը դառնալով Հայաստանի մանտային շուրջ, Տ. Օրլանտո ըսած է. «Ես կը տեսնէի որ Վիլհելմ ուղած մանտան Հայաստանի նկատմամբ «ալա ֆրանսէզ» մանտա էր և չունէր շահագիտական բնոյթ, այդ պատճառով ես միշտ կը քաջալերէ զայն: Յետոյ, ինչպէս գիտէք, գործը վիճեց»:

Տ. վարանդեանի այն գիտողութեան վրայ թէ այդ վիճումը յառաջ եկաւ ամերիկեան ծերակայութիւնը, զիմութեան պատճառով, Տ. Օրլանտո կը պատասխանէ որ ոչ միայն ծերակայութիւնը չէր զգուշացնել, այլ ուրիշ պատճառներ ևս կային: Ու այդ բառերը արտասանելէ վերջ, նկատելով թէ ծանր գաղտնիք մը

գտնուի, անմիջապէս կը փոխէ խորհուրդը, անմիջապէս կը կանգնուի և կը խօսէ: Նայ ուրիշ նիւթի շուրջ, որ կուտայ որ Չիւնը թիւրքերու քէն առնուելով, փոխաբար զիջեն ներ եղան ի վնաս Հայաստանի մինչդեռ ճիշդ ատոր հակառակ պէտք էր ըլլալ, կըսէ Տ. Օրլանտո:

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏԱՍԻԱՆԸ ՆԻԹԹԻՅ ՀԱՆՐԱՍԱՐԱՅԻՆ

Պ. Ֆ. Նիթթի, իտալիոյ երեմիքը կը խարարապետը, նորերս յօդուած մը կը տարակած էր «Մեծ Հայաստան» ք կըստաբով, ամերիկեան United Press «Պաթի» մէջ, ուրկէ արտաստուած էր իսկ մի El Paese թերթին մէջ:

Յօդուածէն ծայրէ ի ծայր Թերթի թուածն հոտ կը փչեր եւ նոյն իսկ եզմակ մը ազդեցիկ ու ազնիւ իտալացու զգուանքով կարգացին զայն:

Հայոց կողմէ հետեւեալ յօդուածը ըստարակուեցաւ անմիջապէս, ի պակցին իսան Նիթթիի Il Giornale d'Italia էջ պոտ տարածուած Թերթի մէջ, սոյն ճէն: Ծառաւ վերնագրով. «Հայոց պատկան խանը Նիթթին»:

«Իտալիոյ նախկին նախարարապետ իր յօդուածին մէջ շատ իրաւամբ կըսեր ըստէ դաշնակից պետութիւնները մենք, քաջալերելէ յետոյ Հայերը, լեցին զան Լ. իրենց հակառակորդին: Այս ցաւալիկ յայտնութիւնը հաստատելէ յետոյ սակայնայստ մեծ եռամեղով կը պաշտպանէ դառնալ հայկական խնդիրը, այլ Թերթիանը վերջ Նիթթի խօսելով հայկական հոգամտորդար բնակչութեան եւ պատմաններու մէջ հսկայ ծանր սխալութեան մէջ, իրաւաստ մեծ նիւթին շուրջ չունենալով հաւանիս դաժ ծանօթութիւնները: Հիմա Ապաքանի մը պատմական թիւերու և միջան կընդունի թէ նոյն իսկ Լիդելով Հայերը չէր կազմեր հայկական պետութիւն մաս, որովհետեւ ըստ իրեն, անիկա ըստն է Թուրք «ազգայնականութիւն» եւ Թէ Հայերը հոն փոքրամասն լին, ըլլալով 135.000, մահմետ իւրքի 170.000 բնակչութեան դէմ:

Չի գիտցուի թէ ուրկէ քաջած ինչ Նիթթի սոյն վիճակագրական տեղ, որոթիւնները: Չի գիտցուի նաև Թուրք շրջանին կը վերաբերին անոնք, պիկ հայրազմէն յառաջ Թէ պատերազմէն հոսնց Եթէ պարոնը կը խօսի ներկայ վիտեր, մասին, մեծապէս կը սխալի Թէ Հայերու թիւն նկատմամբ որը աւելի պակաս թուածն ալ, եւ Թէ մահմետական է Հայ որոնց թիւը գրեթէ քառապատիկ արց կը ծած է:

Այո, Էրզրումի վիլայէթին մէջ խատրի րաբախտաբար, Հայերը կը կազմէր անելի Թոյլ փոքրամասնութիւն, Թերթիստոր կը յայտարարէ Պ. Նիթթի. եւ փոքր փոքրամասնութիւնը կը տեսնուի լաւ տամիւս Կիլիկիաներուն մէջ: Ինչո՞ւ արքային զօրիւնք մեքենայութիւն անցելու թուրք կառավարութիւնը Ապտիւլ Բոլոր օրերէն ի վեր յաշոյա՞ծ է այդ աստ նուագեցնել հայ ազգաբնակչութիւնը: Ինչպէս եղաւ որ Թուրք նացիօնալիզմն դարձան Էրզրում, Պիթիստիւնը որորմաններն են հայ նացիօնալիզմն եւ հայկական վերածնութեան:

Պ. Նիթթի կանգնուանայ այդ, աստամոտաբար, Հայերը զիտէ: Բոլոր քալերու և կիրթ ազգերը գիտեն արդարեւ որ աս նոտ խնկութեան յորձանք մը, որ պաշտմութեան մէջ նմանը չի տեսնուած: Թալան-Լիվերեան կառավարութիւնը շղթայազերծուած, հարակեր է ողբ քախախտանը 1915ին, հնձելով մէկ

տակ ան կհանք, այդ, կին, երեխայ եւ որ
վրէժ հարիւր հազարաւոր Հայեր ազատուե-
նէր. Դրանք են կովկաս եւ Պարսկաստան, ուր
կապաւն իրենց օճախներու
ազատութիւնը: Այդ սարսափներու ա-
ռիւթ զինքն ազգարարը եղաւ իտալացի մը,
այսպէս կոչուին, որ անձամբ ականատես
հասկանաւ էր Տրապիզոնի մէջ իբրեւ իտալիոյ
պատու:

Հայկական ողբերգութիւնը ուժգնօրէն
տուեցին: Եւ շարունակեցին հրաւի-
թիւք: Հայաստանի վրայ: Դաշնակցները
նոյնատես սպառնազար մը ուղղեցին
Երբեմնք կառավարութեան:

Այս մէկը սխալի բացարձակապէս Պ. Նիմֆի
ստան» ք կըսէ թէ
Press «Պատերազմի ատեն Դաշնակցները
աճ էր իսկ իստաճ Հայաստանի մասին.
այց յանկարծ քանի մը կրօնական ըն-
դիր Թորոնթոններ եւ քանի մը մարդասէսներ
յին իսկ սգմակերպեցին ընդարձակ շարժում մը
Իտալացի Հայաստան մը ստեղծելու համար»:

Իրողութիւնը այն է սակայն, որ, ռուս
դուռը Երբեմնք խորտակուելէ յետոյ, դաշ-
ն, ի պակեցները մտնողին իրենց ծրագրին
Italia էջ պայտասնի ազատագրումը Թորոնթոն
էջ, սոյն ճէն: Ուրիշնի ուղղած իրենց հաւա-
յոց պայտասն ու առաջին պատասխանին մէջ
ստակցեցին կը յայտարարէին թէ իրենց
սարգազատակներէն մին է փրկել Հայաս-
տանը կըսէր Թորոնթոնը քանակաւոր-
ները օճէն: Բացի այդ դեռ 1918ի սկիզբնե-
րէն զան լոյս ձորմ, Պալմուր, Գլեմանսօն
ցաւախկ յայտարարէր են հրապարակաւ թէ
սակաւայաստան այլեւս երբեք պիտի չի վերա-
մաճէ դաւանայ Թորոնթոնը:

Հիմն Սպա խօսելով հայ արգային շարժման
երու Լ միջոցաւ գոհերու մասին, յիշատա-
ւէր Լ Երբեմնք Հայերու մասնակցութիւնը պատե-
պետութիւն մէջ եւն. եւն. յօգուստագիրը
անկալը շարունակէ այսպէս:

Այս բոլորը կարծես գոյութիւն չունի
իմ Թի համար. նա սաստիկ մտահոգ է
իւր իր ճակատագրով եւ կը Թորոնթոն
հին Թորոնթոնը Երբեմնք, Պիմիս,
ուցէ նաեւ ամբողջ կովկասահայաստա-
ն, որու մէկ մասը արդէն Թորոնթոն
աւել է: Ինչ կը Թորոնթոնը ստեղծել փոք-
նք, ալ հայ պետութիւն մը վանայ լին շուրջ,
մէն իրենց որեւէ ելքի դէպի ծով... չենք
կայ վիտեր, ինչպէս կընայ ապրիլ այսպիսի
Թէ Հայտուութիւն մը:

Պ. Նիմֆի կը յիշու այն փաստի վրայ
է Հայերը փոքրամասնութիւն են: Մենք
ստիկ արց կուտանք Պ. Նիմֆին. - Եթէ մի
անձ յաջողումով պատերազմի ընթացքին,
մէջ կատրիական կառավարութիւնը քարոզել
կազմէր հարիւր հազարաւոր իտալացիներ
ն, Թորոնթոնի եւ Թորոնթոնի շրջաններուն մէջ
ի. եւ փոքրամասնութեան վերածէր իտալա-
նայր յան տարրը, արդեօք այդ պարագան պի-
նչո՞ւ տի արգիւր իտալիոյ, յիշեալ հոգերը պա-
տութիւն անցնելու:

Բոլոր Հայերը ապշուեցան ու ցասու-
ղով պիտի կարգանայ Պ. Նիմֆին յօդուա-
նք: Իրաւամբ անհաւատարմ կը թուի որ
արիւթալոյի, Մամօնիի հայրենիքին մէջ
տիկին նախարարապետ մը այսպիսի
լատմաւարմութիւնները բերէ ընդդէմ
անհատի ժողովուրդի մը, որու ամբողջ
լատմութիւնը կը ինքնուրու, տառապանք-
երու անհատութիւնը շարան մըն է: Աւելի
ն անհաւատարմ է որ ան միաժամանակ
մը, քանի որ արդէն ժողովուրդին դա-
մաններու դատը:

Ե ոյք
րով մէջ

**Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԱՄԱՐ**

Յոյց տալու համար թէ փորձուցալեանի
կատարած գործին հմայքը որքան խոր
ազդեցութիւն է գործած աշխարհի ամե.
նէն հեռաւոր վայրերուն մէջ իսկ որ հայ
շունչ կայ եւ «Արմէնիա» գացած է
տաքցնելու, վառ պահելու այդ շունչը,
ստորեւ կը հրատարակենք նոյնութեամբ
նամակ մը որ հասած է մեզ հոյանտական
Հոգեկատարմէն, յիշատակուած 200 ֆրան-
քով մէկտեղ.

Սուրբայա, 9 նոյ. 1921
Մեծայարգ. խմբ. Արմէնիա
ի Մարտի

Պատուական Արմէնիաի հիմնադիր
և խմբագրապետ Տիար Միքտիֆոր.
Թուգալեանի անակնկալ մահուան
բօլը ի սուգ համակեց քաղաքիս
համազգեաց սրտերը:

Ազնիւ Հայրենասիրի եւ Յեղափո-
խութեան վեհերանի վաղահաս մա.
հը կրկնապէս ցաւալի է. ըստ որում
կէս դարէ ի վեր իւր փայփայած
իզձը — միացեալ Հայաստանայ ա.
զատութիւնն եւ Ազգիս փրկութիւ-
նը — դեռ չիրականացած՝ խզեց
անողորմ ճակատագիրն նրա բեղմ.
նաւոր կեանքի թելը:

Յանուն քաղաքիս Հայ հասարա-
կութեան մեր խորին ցաւակցու-
թիւնը յայտնելով Մեծայարգ. խմբ.
բազրութեանը և Հանգուցեայի պա-
րագաներին, մաղթում ենք մեծ ու
արժանաւոր Հայի հոգւոյն հանգիստ
յերանաւէտ կեանս:

Փոստ մանդալով յղում ենք խմբ.
բազրութեանը հասցեով 200 ֆր.
ի փոխան ծաղկեպսակի և որը յու-
սանք կարգին կտանաք:

Յարգանք մնամք ձերդ անկեղծօրէն
ի դիմաց Տեղական Յանձնխմբի
Նախագահ

Յ. Տեր Կ. ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ
Քարտուղար Գանձապահ
Տ. Ն. Տեր ՅՈՐԴԱՆԻԹԻԻՆ Է. Հ. ԷԼԻՍ

Սան Ֆրանչիսքօն (Ամերիկա)
Տ. Աղանեան (գրական անունով էր.
անդունի) որ վաղուց ի վեր կաշ-
խատակցի Արմէնիային թղթակցա-
կան յօդուածներով, զրկած է նա
նապէս 70 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի
ու նաև յօդուած մը Մ. Փորթու-
գալեանի յիշատակին որը թէև մի
քիչ երկար է, բայց իր շահեկանու-
թեան համար պիտի հրատարակենք
յարմար առթով:

Մանչեսթըրէն Տիար Միքտիֆոր Մ.
Մեղպուրեան ևս զրկած է 16 ֆր.
փոխան ծաղկեպսակի անձա՛հ Մ. Փոր-
թուգալեանի յիշատակին համար:

ԼՈՒՐԵՐ ՓԱՐԻՋԷՆ

Փաքեդ, 11 դեկտ. 921
Երէկ Coliséeի թատրոնը կրկին անգամ
լեցուած էր Annalesի հրաւիրեալ հո-
րագմութիւնով:
Այս անգամ բանաստեղծեան նիւթն էր

«Միլին դարու երաժշտութիւնը և անոր
ազդեցութիւնը»:

Բանաստեղծ իբր փաստ իր նիւթին՝ հրա-
ւիրեց հայ երգչախումբը երգելու հայ ե-
կեղեցական երգեր:

Խումբը այս անգամ լոկ առնական և
հոխացած St.-Gervaisի նշանաւոր երգիչ-
ներով Տօթ. Լ. Համբարձումեանի առաջնոր-
դութեամբ, խիստ ներդաշնակօրէն երգեց
քառաձայն Հայր Մեր, Սուրբ, Սուրբ,
հոգեհանգստեան շարական և փառք քեզ
տէր, Երիցի:

Բոլորի կողմէ գնահատուեցաւ Խումբը և
արժանացաւ բուռն ծափերու:

Անգամ մը ևս հայ արուեստը ներկա-
յացուեցաւ Ֆրանսացիներու իրեն արժանի
բարձրութեան մէջ:

Թ. Վ. ՍԱԿԻՅ

**ՖՐԱՆՍԱԻ ԲԱՆԱՏԱՅԻՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ**

Ֆրանսայի վարչապետ Տ. Պրիան
Ուաշինկընէն վերադարձած իրեն-
լով, դեկտ. 12ի երեսփոխանական
ժողովին մէջ կարգ մը հարցապն-
գումներ եղան դանազան խնդիրնե-
րու շուրջ: Տ. Պրիան բացատրու-
թիւններ տուաւ իտալիայի մէջ տե-
ղի ունեցած հակաֆրանսական ցոյ-
ցերու, Ուաշինկընի խորհրդածո-
ղովի և մասնաւորապէս Միքտիֆորի և
կիլիկիայի մասին:

Լեւկիւրիի համաձայնաւորի մա-
սին հետեւեալ կերպով արտայայտեցաւ
վարչապետը.

«Մուսթաֆա ֆէժալ և իր աշխա-
տակիցներ անձնապէս զբաղած են
կազմակերպելու փոքրամասնութեանց
պաշտպանութիւնը. Հայերը իրենք
իսկ քիչ վերջ ճանչցան անոնց կա-
տարած ջանքերու ազդեցիկութիւնը
և վստահութիւնը սկսաւ մատուցելու
նել իրենց մէջ:

Ես համոզուած եմ որ Մուսթա-
ֆա ֆէժալ և իր ընկերակիցներ
այս պաշտպանութիւնը ուժեղ կեր-
պով կատարելու իրենց խոստումնե-
րուն վրայ պատուով պիտի մնան.
մենք իսկ մեր կողմէ ջանքեր պիտի
ընենք և մենք խնդրեցինք ժողո-
վարդներէն տեղի չտալ խուճապնե-
րու որոնց պատճառով անոնք կը
լքեն իրենց ինչքերը ոչ մեծ բանի
համար (չատ լաւ, չատ լաւ):

Մենք այլևս մտահոգութիւն չու-
նինք և կը խորհինք որ վաղն ալ
նոյնը պիտի ըլլայ:

Ասկէ քիչ առաջ ինձ բաւական
մեղադրած են թիւրք կայսրութեան
բաժանման մասին խորհած ըլլալու
համար: Այն ատեն շատ քիչ կը
խորհուէր Հայերու մասին որոնք,
սակայն, զոյութիւն ունէին արդէն:
Բայց, այլ ժամանակ, այլ քննա-
դատութիւն:

Տ. Մուրէշ. — Ուրիշ քաղաքակա-
նութիւն (ծիծաղներ):

Տ. Դարտիէ. — 1916ին պատերազ-
մի ձեր նպատակները Հայաստանի
ազատագրումը կը պարտունակէին,
Տ. Պրիան:

Վարչապետը. — Թողուցէք ճառս

շարունակեմ. երբ դուք այդ նիւթի
մասին ճառ մը խօսիք, ստեղծած շան-
քաղաքականութեան համար չէ որ
գիս պիտի մեղադրէք (ծափեր ու
ծիծաղներ):

1916ի համաձայնագրերը տարբեր
կացութեան մը յառաջ կուգային.
այն ատեն թիւրքիսի անհետացումն
մասին կը խորհուէր. բայց իրա-
դարձութիւնները նշանակելի կեր-
պով բարեփոխեցին այս տեսակետը:

Ֆրանսան ծայրահեղ պարտաւո-
րութիւն մը համարեց այնտեղ
100,000ի չափ մարդ պահելը և ան-
վերջ կերպով իր արիւն թափել շա-
րունակելու: Այն նկատեց որ թշու-
մութիւններու դադարումը մէկ քա-
նի զիջողութիւններ կարժէր իրեն
համար և այդ զիջողութիւնները
ընելով կանխազգուշութիւններ ձեռք
առաւ:

Լեւկիւրիի ժողովը՝ երիտասարդ,
եռանդոտ ու խանդավառ՝ չուցեց որ
իր ապագան կապեպսակի զինուորական
կազմակերպութեամբ մը որ պիտի
պահպանուէր իր հողամասին վրայ:

Մենք երկար վիճաբանեցանք,
բայց այս կէտի վրայ խորհեցանք
որ տեսակ մը բարոյական վերա-
հակողութիւն մը պիտի կրնար փո-
խարինել զինարութեան մը կազ-
մակերպան դադարաբին: Այս խնդրի
բարոյական կողմը, որ կը շահա-
գրէ բոլոր քաղաքակիրթ ազգերը,
քրիստոնեաներու պաշտպանութիւնն
է:

Այս տեսակէտէն առնէն կա-
տարեալ երաշխիքներ ստացած ենք
և մեզ արուած խոստումներ լայն
կերպով պահպանուած են: Մուս-
թաֆա ֆէժալ և իր ընկերներ ամե-
նէն մեծ օրինապահութեան ապա-
ցոյցներ տուին: Այս պայմաններու
մէջ տեղիք չկայ յուսկոյնը նախա-
տեսելու: Մենք կրնանք յուսալ որ
ամեն ինչ պիտի շարունակեն լաւ
կերպով անցնել. ասկէ դատ՝ կառա-
վարութիւնը պիտի հսկէ (ծափեր):

Կառավարութիւնը անձնապէս շա-
հագրագուած է այդ բանի մէջ: Ո՛հ,
ես դիտեմ թէ ան շատ լրտեսուած
է և որ եթէ աղէտ մը յառաջ գար,
ան նուազ լաւ դիրք մը պիտի ունե-
նար հարցապնդումներու վիճաբանու-
թեան ատեն: Ես իմ կարելիս պիտի
ընեմ որպէսզի քրիստոնեաներու
պաշտպանութիւնը լայնօրէն ապա-
հովուի (ծափեր):

Տ. Տալատիէի բանաձեւը որով
կառավարկէր 40 միլիոն զեղչել ա-
րեւելեան բանակի յատկացուած ծախ-
քերէն, 147ի դէմ 407 ձայնով մեր-
ժուեցաւ. արեւելեան բանակին յատ-
կացուած պիտուէն կը հասնի 332
միլիոն 248,100 ֆրանքի:

Վենետիկի Միջերկրածովյան տարածքը լոյս
ընծայած է 1922 թուի օրացույցը որ գրե-
պանի համար է եւ միջազգային. այնպէս
որ հետաքրքրներու համար հայկականէն
(Էջմիածին) զատ շահեկան պիտի լինին
նաեւ, լատինական, յունական, արաբա-
կան, հրեական եւ այլն տօներն եւ ամ-
սաթիւերը:

Քիչ թուով ունենալով մեզ մօտ, ցան-
կացողները պէտք է փութան գնել անկէ-
. Գին 1,75, Մարտէյէն դուրս 2 ֆր.

ԼՈՅՏ ԶՈՐՃ ԵՒ ՊՐԻԱՆ

Յրանստի վարչապետ Տ. Պրիան
դեկտ. 18ին մեկնեցաւ Լոնտոն ուր
տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ
Անգլիայի վարչապետ Տ. Լոյտ Ճորճի
հետ մասնաւորապէս Գերմանիայի
մասին որ այս վերջերս դարձեալ
դժուարութիւններ կը հանէ իր
պաշտօնէր վճարելու համար:

ՈՒՍԵՒՆԿԻՆԻ ԽՈՐՀՐԴՄԱՌՈՂՈՎԸ

Խորհրդաժողովը կը շարունակէ
իր նիստերը: Պատրաստուած են ար-
դէն խոզապահանքի եւ նաւային դաշ-
նագիրներ:

Յրանստի վարչապետ Տ. Պրիան
արդի նախագահ Տ. Վիլիամսի եւ
մեկնած է Նիւ Եորքէն Յրանստ
դաշնու համար. իրեն հետ է նաեւ
մարաջախտ Յօշ:

ՏԵՂԱԿԱՆ

Ուրախութեամբ կը յայտարարենք
Տ. Սամուէլ Տէր Թաղաբեանի ամուս-
նութիւնը օր. Գոնէսքսին Օրդէնի
(Mlle. Conception Ortin) հետ որ տեղի
ունեցաւ անցեալ չաբաթ օր, համա-
կերներու եւ բարեկամներու հպա-
քովով մը:

ԲԱՆՍՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՒԵԼԻ ՀԱՅԿԱԶՈՒՆԻ
Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

(ԽՕՁԱՅ ՅՈՎԱԵՓ Ե ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ
ՄԱՐԳԱՐ)

(Շաբ. 20րդ թիւէն եւ վերջ)

Յետ դարձին իւրոյ ի Հնդկաց տոյն խօ-
ջայ Յովսէփ Մարգարեան գրէ գիտակ իւր
յորում յիշատակէ ամենայն խղճամտու-
թեամբ զարդիւնս երեսնամեայ զօրժառ-
նութեանց երկու եղբարցն որ եւ յոյժ յաջող
ընթացեալ է՝ զի 28 հազար ուսկից զը-
րամազդիւր կարացեալ են շահիլ մերձ 2
միլիոն ուսկից յընթաց 30 ամաց: Ի
կտակէն նոյնպէս ի յայտ գայ թէ զոյգ ընդ
վաճառականական ընդարձակ զօրժոց իւր-
եանց էին եւ տէր նաւու եւ ինքն խօջայ
Յովսէփ «նաւավար էր ուրոյն նաւի» եւ
«համազօրժ էր նաւապետի»: Ըստ որում
յոյժ հետաքրքրական է նիւթ կտակիս ուս-
տի աւելորդ չհամարիմ զնեղ զգաստէն այնր

աստ ի վերձանութիւն ընթերցողացս, մա-
նաւանդ զի գրեալ է այն յոճ եւ ի լեզու
նախնի Զուղայեցոց, ի պարսկախառն
բառիւք որոց սակայն ի փակագծի նշանակ-
եալ եւ զմեկնութիւնս ի ծանօթութիւն
վերձանողաց:

Ահաւասիկ օրինակ կտակի խօջայ Յով-
սէփայ Մարգարեան:

«Կամաւն ամենակալին Աստուծոյ եւ
Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն իմոյ, եւ ըստ
հրամանի սրբոյն Պօղոսի՝ որ ասէ կտակ
յետ մահուան: Արդ ես Մարգարի որդի
Յովսէփ, իմ կենդանութեամբս եւ իմ յօ-
ժարութեամբս՝ իմ կամաւս՝ ժիր եւ առողջ
մարմնով, առանց բռնադատելոյ ուրուք, ես
ինձէն զուարթ մտօք իմ կտակաւարարի եւ
զրով հաստատեցի, որ յետ մահուան իմոյ
հաստատուն լիցի եւ անքակ մնացէ գրեալ
կտակս իմ: Այս է, որ թիւն 1115 (1666)
իմ եւ իմ եղբայր Յովհաննիսի ընկերանալ
է սարմայեանց (զրամազդիւրոց) շաւի (զու-
մարն) այս է, որ 18 հազար ուսկի իմն էր,
եւ 9550 ուսկի իմ եղբայր Յովհաննիսին
էր որ եղև երկու շաւի (զումարն) իմն եւ
նորայն 27,950 ուսկի, այս էր որ ընկե-
րացանք եւ սարմայեան խառնեցինք Հէյդա-
բադ եւ զնացինք Մէլապուր (Mylapore):
Իմ եղբայր Յովհաննիսին վեր առած փո-
ղին շաւի այս է, մի տարի կէս Մէլապուր
կացինք, իւր կնոջ՝ աներին՝ եւ զօրանջին
խարջն (ծախս) որ Յովհաննիսն քաշեց
շաւի է 150 յուն, 200 յուն էրետ (ետ)
նաւին դարուսին (օթեակ նաւին) առէց եւ
կրին մէջն եւ տարաւ Փէկու, քանի տա-
րէն յետ որ դուրս էր անում թէ փախաւ
(պատգարակ Հնդկաստանի) թէ իւրն էրետ
(ետ) 180 յուն, վերոյ երեք շաւի եղև 530
յուն (զրամ Մադրասայ որ անգլիարէն կոչի
«pagoda», զի կայր ի վերայ այնր պատ-
կեր մեհենի Հնդկաց որ ի կողմն Մալարա-
րայ ի հարաւային Հնդկաստան): Եւր դուրս
արար, թէ որչափ ուկի կամ արծաթ է
տարէլ կրին՝ Աստուած է խաբար:

Թիւն 1124 (1675) աղջիկն որ ուղարկե-
ցի Ապահան՝ նոցա հետ փող որ ուղարկեցի,
շաւի է 15 հալար ուսկի: Թիւն 1135
(1686), իւր տղայով աղարկեցի 25 հազար
ուսկի: Թիւն 1146 (1697), իմ եղբոր
անուամբ եկեղեցի եւ ինչէլ եւ զինքն տեղն
թաղել (1), խարջի շաւի է 20 հազար ուս-
կի: Թիւն 1146 (1697) հին քաւանթար
(ազգայեան) Սիմոն յինք առէլ 300 թու-
ման, 1149 (1700), Յունվարի մուտն վար-
դապետաց տուի 825 թուման՝ (թերեւս
որպէս հոգեւորական եւ նուէր) քանի որ ե-
կէլ եւ ի Ապահան պարտք եւ տուել որ
սանաղներն (մուրհակ) ունիմ շաւի է ...
Փիւրին եւ Մամէ տվել եւմ դափաթով, շա-
ւի է 75 թուման: Այս իմ եղբոր (այն է
Յովհաննիսի) վեր առածն էր:

Իմ Յովսէփիս վեր առածն այս է, յամի
1142 (1693) Մանուկ աղին տվի 30 հազար
ուսկի: 1147 (1698) հին քաւանթարին
(ազգայեան) տվի 20 հազար ուսկի, իմ
առած տուին է մտել 300 թուման: 1148
(1699) Զուլայի Մալարային տվի 70 թու-
ման: Այս էր իմ Յովսէփիս վեր առածն
որ գրեցի: Ես որ գաւու ելայ (եղէ) ի
Ապահան մեր փետոյ Պողոսին ուսկի լաւձ-
նարարութիւն՝ արարի թէ նաւ՝ նազգ լաւ

(1) Աղջիկէ եկեղեցոյն որ յանուն
Սրբոյ Յովհաննու ի Չիչրա զօրմէ եղև
յիշատակութիւն յազգան անդ զրութեանս:
Ասէ կտակագիրն թէ ծախք շինութեան
եղև 20 հազար ուսկիք այն ինչ հնար չէ
այդպիսի իմն եկեղեցի կառուցանել այսօր
100 հազար ուսկիովք. այլ 226 ամօք յա-
ռաջ՝ յորժամ շինեցաւ եկեղեցին այն՝ այս-
քան տուի չէին նիւթք շինութեան եւ կամ
զօրժառք որպէս զարդիւս Յեղափոխու-
թիւն ժամանակի եւ պայմանք կենցաղոյս
յառաջ բերեալ են զայս ամենայն որպէս
յայտուր նոյնպէս եւ աստ ի Հնդկաստան:

ձեռն պատրաստ դրամ] թէ ինչս (պարանք
կամ մթերք) թէ քար (գոհարեղէնք) զամ
է 3 լաք (մի լաք Հնդկաց է մի հարիւր հա-
զար) եւ քսան հազար ուսկի, մէկ իքմէն
(ինչ) յաւել կամ պակաս: Թող զՊողոսին
մօտն եղածն, այլ միջոն ունիմք մեր ըն-
կեր խաբարովէ) ինչտ (ընդ) վեց հազար
ուսկի սարմայեայ վաթանին ինչտ կայ
սարմայեայ 450 թուման: Տէր Սարգսի
որդի հասապն (հալիւ).... Բամալի որդի
Սահակին 800 յունի քար տվինք թէ տա-
նէ գուլթարթումն ծախէ յետ ուղարկէ մեր
ձեռն, վեր առէլ զնացել Բասրայ ինքն վեր
ընկէլ մտել, եւ ինչ որ ունեցելայ խաւել
է (հասեալ է) իւր հայր Բամալին ձեռն:
Մեր եղբայր (2) Մարտիրոսն ինձանէ քա-
նի անգամ փող է յինք առէլ որ շաւի է
250 թուման, զիս որ տեղս տեղն դիւա-
նում (ի դիւանատան) քաշաշումին՝ խարջ
դուրս ելաւ 450 թուման:

Այս էր մեր առաջին ընկերութեան սար-
մայեան իմ եւ իմ եղբորն, եւ այս էր մեր
բարաթ բարաթ (տեսակ տեսակ) վեր ա-
ռածն, եւ այս էր մեր միջոնէ մնացածն, որ
յատուկ յատուկ եւ յանունէ գրեցի առա-
ջի Աստուծոյ եւ վկայութեամբ հրեշտակաց
եւ մարդկան գիտութեամբ, մէկ զազգէկի
(ամենափոքր դրամ Պարսկաստանի զայնու
ժամանակի հասարակօրէն «շաւիկ» կոչեց-
եալ) պակաս չեմ գրեալ եւ թամակի (ա-
զաւութիւն) չեմ արարեալ:

Արդ որպէս բազմիցս որդացեալ եւմ զան-
տարբերութենէ նախին հոյակապ Հնդկա-
հայոց, դարձեալ ստիպիմ որդալ եւ ախոս-
ալ զի նախնիք մեր չթողին ունէ գրաւոր
յիշատակարանս զկենաց իւրեանց եւ զգոր-
ծոց եւ մնայ վասն հնասիրին միակ ազգիւր
ծանօթութեանց եւ հետազօտութեանց գե-
րեզմանք եւ տապանազիրք նախնեաց ցըր-
եալք աստ եւ անդ ի սիրուս Հնդկաց
աշխարհի: Եթէ չէր եւմ գտեալ գիտակ խօ-
ջայ Յովսէփայ Մարգարեան եւ կամ գտա-
պանս, զիս երկուց եղբարցն ի Չիչրա
(Հնդկաստան) եւ ի Նոր Զուղա (Պարս-
կաստան) քաշազօրժութիւնք Մարգարեան
երկու հարազատիցն ի վիճս յոռացու-
թեան զնացեալ մնային ցյաւիտեանս ժա-
մանակաց ի փաս ազգային զաղթական
պատմութեանս:

Հնութեանց հոյակապ Հնդկահայոց
հնախոյգ՝
Մետրովք Յ. Սէթեւնճ
(Նոր. Զուղայեցի)
Ի կալկաթա Հնդկաց

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ
ԾԱՌՈՒ ԴԻՐՔԵՐ

Արմէնիայի գրասենեկին մէջ ծախու կը
գտնուին ի միջի այլոց հետեւեալ հրատարա-
կութիւնները: Փակագծի մէջ նշանակուած
գինները Մարտիյէն դուրս զրկուելու համար
են, փոստի ծախք մէջը հաշուած: Բանձ-
նարարութեամբ (recommandé) ծրարով ստա-
նալ ուղղող պէտք է՝ տուր ալ փոստի ծախքը
վճարէ որ է 35 սանդիմ, 1 կրամէն ըս-
կած մինչև 2 փունց ծրարի համար:

— Հայրենիքի Բացատրիկ. Հայաստանի
Հանրապետութեան տարեկարգին առիթով
1020ին հրատարակուած մեծադիր էջերով
հատոր մըն է, հայ հերոսներու, զօրա-
վարներու եւ քաղաքական այլ գործիչնե-
րու քաղաքական նկարներով: Գին 5ֆր. (6):

(2) Ի բանից կտակիս ի յայտ գայ թէ
ունէին առաւ եւ այլ եղբայր մի ի Նոր-
Զուղա, Մարտիրոս անուն, այլ սակայն չիք
յիշատակութիւն ինչ զնմանէ յայլ ուրեք:

— Քեզի, Շահան Նաթալի: Ամ
հայ ծանօթ բանաստեղծի գրած ու
ւորներու հատոր մը 2քեղ տպա-
թեամբ. 10 (11):

— Ամերիկահայ երգիծարանական
րեցոյց. Տիգրան շարժ եւ սրամիտ
Թերով եւ քաղաքական նկարներով:

— Քաղաքական դէպքերը Հայոց
մութեան մէջ. Տանօթ հրատարակ-
եւ գործիչ Ա. Բալէն Միքայէլեանի
նասիրական եւ շահեկան մէկ գր-
գեղեցիկ տպագրութեամբ եւ դիմ-
կալովով. 10 (11):

— Սեռային առողջապահութիւն
Թորոսեանի. շատ օգտակար եւ
ժեշտ հատոր մը, գեղեցիկ տպ-
թեամբ եւ ամուր կազմով. 10 (11):

— Սարսափի երկրին մէջ.
«Ժուրնալ» Թերով Թեղեակից Հանր-
պիտի պատերազմի ընթացքին Հայոց
եւ Կովկասի մէջ կատարած քննար-
պոյտին առիթով գրուած յօդուած
հատոր մը, հայերէնի թարգմանու-
պատկերազարդ, որ ցոյց կուտայ
Հայերու դիւցազնական կոխները:

— Կամաւորի Յիշատակարան. Հեգն
Օհանի. յիշողութիւններ կամաւորական-
կեանքէն Հայաստանի մէջ. 5 (5,50):

— Հին Աստուածներ. Լեւոն Գ. Փոքր
հուշակալը Թատրերգութիւնը. 10 Տիգր

— Այն սե օրերին. տարազրուստուն
յիշատակներ Արամ Անտոնեանի, սիւս
ոնով մը գրուած. 8 (9):

— Հայրենի աղբիւրից. անուան Յրա-
նաստեղծ Ա. Իսահակեանի ոտանայտ ծ-
2քեղ տպագրութեամբ. 10 (11): արտէ

— Գրական Ասուխներ: Ա. — Զոհակ
«Հին Աստուածներ»-ը: Բ. — Գրիգոր
Րապի «Նորակերպ»-ը: Գ. — Գ. Վ. — Բան
Ժանի «Հեթանոս երգեր»-ը: Դ. — Ռ.
դարեանի «Յայգալոյս»-ը: Ե. — Ե.
նէս Սեթեւն: 5 հատը (Ա. — Ե.)
7,50 (8 ֆր.):

(1913ին Կ.պօլսի մէջ սկսած էին
րական Ասուխներ) կազմակերպե-
թիւրքահայ ծանօթ գրողների եւ Յրա-
վրայ հրատարակային ժողովի մէջ ովի զ-
դատական եւ ջատագովական բանա-
թիւններ կը լինէին եւ մասնաւոր յիշին-
կազմուած ժիւրի մը երկու կողմ
յետոյ իր եղբակայութիւններ կար-
տէր: Այդ ասուխներ տակաւին վերջիւ
եալ 5 հեղինակների գործերին վրայ աստ-
եւ հրատարակուած էին երբ քաղա-
դաճաղէտ հանգամանքներ եկան Թուս-
ցնել մտաւորական յառաջդիմութեան
շարժում: Հրատարակուած Ասուխներ
մէջ քննադատական կամ ջատագովի
բանաստեղծութիւններ ունին Տիգրան
Աստուր, Տօթ. Ա. Բանակ Բարոն
Տիգրան Զապէլ Ետայեան, Ռուբին
զարեան, Գ. Զօհրապ, Վահան Թէքային
Գ. Խոժակ, Կովիտաս վրդ., Շաւարշ
սաքեան, Տիգրան Զեօկերեան, Յայաս-
Սիրունի, Երուսաղ Օտեան Ետային) եւ միշ-

— Մեր Խաչը, Տօթ. Մ. Մարտիրոս
տպագրութեամբ եւ խորհրդանշ-
գեղեցիկ պատկերներով հատոր մը
պարունակէ նորակերպ հայ տարա-
Թեան յիշատակներէն. 10 ֆր. (11):

— Հայրենիքի համար. Ա. Ամերիկ
եան. մեծամասն գրագէտին կողմ
մէջ պատերազմի ընթացքին եւ մ
Թեան ժամերուն գրի առնուած գրա-
ցունց եւ սիրուն յօդուածներով: Գին
հաւաքածոն. 10 (11):

— Վերածնունդի Տարեցոյց
սիրուն գրութիւններով եւ պատկեր-
զարդարուած. 5 (6):

— Զարեան Տարեցոյց. Գ. Զարեան
Le Gérant: François CARRIS
Marseille. — Imprimerie du M...